

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i92.3271>

А. А. Страшок

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ПЕРЕКЛАДАЧА: ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ТА УЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Постановка проблеми. Рівність є одним з основоположних принципів права, який включений до основних міжнародних нормативно-правових актів, які регулюють права людини (Загальна декларація прав людини (ст. ст. 1, 2, 7), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ст. ст. 2, 3, 14, 26), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. ст. 1, 14)). З урахуванням цього принципу формуються норми, інститути та галузі права, приймаються правові акти та здійснюється весь процес правового регулювання [1, с. 62–64]. У сучасному цивілізованому світі, де панує демократія, забезпечення дотримання принципу рівності є одним з основних завдань держави.

Конституція України (далі – КУ) закріпила рівність конституційних прав і свобод громадян (ст. 24), іноземців та осіб без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах (ст. 26), а також рівність таких осіб перед законом [2]. Оскільки Конституція України має вищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі неї і повинні відповідати їй, Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) у своєму змісті закріпив, серед інших засад кримінального провадження, засаду рівності перед законом і судом. Стаття 10 КПК України передбачає заборону привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених КПК України, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками [3].

Засада рівності всіх учасників перед законом і судом передбачає єдиний правовий режим, який забезпечує реалізацію їхніх процесуальних прав та є похідною від загального принципу рівності перед законом. На думку Є.Г. Коваленко, рівність громадян перед законом означає, що під час розслідування та судового розгляду кримінальних справ застосовуються одні й ті самі норми кримінального та кримінального процесуального законодавства, ніхто не має при цьому жодних переваг і не обмежується в правах [4, с. 87].

Рівність учасників кримінального провадження перед законом і судом передбачає наділення їх рівними правами та рівними обов'язками щодо участі у процесі та відстоюванні своєї позиції. Як зазначає Г.М. Мамка, така засада діє в усіх стадіях кримінального провадження, спрямована на реалізацію положення про найвищу природну цінність кожної людини та вимагає від законодавця та суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження, надання учасникам праводіносин рівних правових можливостей щодо відстоювання своїх

інтересів, можливості не допускати привілейованого чи дискримінаційного положення його учасників [5, с. 110].

У рішеннях Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) (справи «Домбо Бехеер проти Нідерландів», «Надточій проти України») вказано, що принцип рівності сторін (принцип процесуальної рівності прав сторін) – один зі складників ширшої концепції справедливого судового розгляду – передбачає, що кожна сторона повинна мати розумну можливість представляти свою сторону (справу), включаючи докази, в умовах, які не ставлять її у суттєво менш сприятливе становище порівняно з опонентом [6; 7].

Також з цього приводу висловився Конституційний Суд України у рішеннях № 9-рп/2012 від 12.04.2012 року та № 11-рп/2012 від 25.04.2012 року, вказавши, що засаду рівності перед законом і судом треба розуміти так, що кожен має гарантовані державою рівні права на захист прав і свобод у судовому порядку та на участь у розгляді своєї справи у визначеному процесуальним законом порядку у судах усіх юрисдикцій, спеціалізацій та інстанцій [8]; це також передбачає єдиний правовий режим, який забезпечує реалізацію їхніх процесуальних прав, де сторони повинні мати рівні процесуальні можливості відновлення вказаних прав і свобод [9].

Однією з гарантій дотримання засади рівності перед законом і судом є залучення до кримінального провадження перекладача особам, які не володіють чи не досить володіють мовою судочинства і які, внаслідок цього, не в змозі захистити свої права та інтереси у повному обсязі. Захист прав та інтересів учасників кримінального провадження у зв'язку з неволодінням чи недостатнім володінням ними мовою судочинства на рівні з особами, для яких мова, якою ведеться кримінальне провадження, є рідною та зрозумілою, у такому разі є неможливим. Саме тому засада рівності перед законом і судом тісно пов'язана із засадою мови, якою здійснюється кримінальне провадження.

Прийняття у 2012 році КПК України стало важливим кроком у сфері забезпечення прав, реалізації обов'язків та визначення місця перекладача серед учасників кримінальної процесуальної діяльності. Проте закон передбачає складний механізм залучення перекладача до кримінального провадження, його складність зумовлена прогалинами і неточностями норм закону, що регулюють участь перекладача у кримінальному провадженні. На практиці це викликає проблеми, пов'язані з пошуком перекладача, перевіркою його компетентності, встановленням ступеня неволодіння особою мовою, якою здійснюється кримінальне провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання залучення перекладача до кримінального провадження було приділено багато уваги з боку вчених-процесуалістів. Серед них – В.Т. Маляренко, О.В. Мархевка, О.П. Кучинська, В.В. Рогальська, Т.М. Кузик та інші.

Метою статті є дослідження особливостей залучення перекладача до участі у кримінальному провадженні з метою подальшого законодавчого вдосконалення його регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перекладачу відводиться важлива роль у процесі забезпечення дотримання і захисту прав та інтересів особи, що

не володіє мовою, якою ведеться судочинство. Закон виключає можливість проводити будь-які слідчі (розшукові) чи судові дії щодо особи, яка потребує перекладача, без його залучення.

Значущість перекладача проявляється і в тому, що недотримання норм про обов'язковість його залучення до процесу тягне за собою скасування вироку з підстав істотного порушення вимог кримінального процесуального закону (ст. ст. 409, 438 КПК України) [10, с. 170].

За даними Державної міграційної служби України, станом на 2019 рік в Україні на обліку перебуває 280 872 іноземців, які проживають на підставі посвідки на постійне проживання, та 114 394 іноземців, які проживають в Україні на підставі посвідки на тимчасове проживання [11]. Також впродовж січня – вересня 2020 року Україну відвідали 2,7 млн іноземців, однак це майже вчетверо менше, якщо порівняти з аналогічним періодом минулого року, у зв'язку з пандемією COVID-19 [12].

На підставі аналізу судової практики варто відзначити, що в кримінальних провадженнях, в яких беруть участь особи, які є іноземцями або не володіють чи не досить володіють мовою судочинства, перекладачі залучаються. Так, зокрема, судами Вінницької області починаючи із січня 2019 року і дотепер перекладачі залучалися в більше 70 кримінальних провадженнях.

На підставі вищезазначеного вважаємо, що питання залучення перекладача до кримінального провадження з метою забезпечення дотримання принципу рівності перед законом і судом є доволі актуальним.

Основними міжнародними документами, які регулюють право особи на переклад та необхідність залучення перекладача, є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 6) та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ст. 14). Ці документи закріпили імперативні норми щодо негайного та детального інформування підозрюваного (обвинуваченого) зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього, а також можливість отримати безоплатну допомогу перекладача, якщо він не розуміє мови, яка використовується у суді, або не розмовляє нею [13; 14].

Така норма розтлумачена судом у п. 48 рішення Європейського суду з прав людини від 28.11.1978 року у справі «Лудіке, Белкасем і Коч проти ФРН». Під час розгляду кримінального провадження, учасник якого не володіє чи не досить володіє державною мовою, суд повинен враховувати правові позиції ЄСПЛ. Право на безоплатну допомогу перекладача стосується не тільки усних виступів під час розгляду, а й документальних матеріалів та досудового провадження. Так, кожен, кого обвинувачують у вчиненні кримінального правопорушення, хто не розуміє мову, яка використовується у суді, або не розмовляє нею, має право на отримання безоплатної допомоги перекладача, котрий здійснює письмовий та усний переклад усіх документів чи заяв у провадженні проти нього, розуміти які йому необхідно або які потрібно оголосити у суді мовою, що там використовується, для того, щоб реалізувати своє право на справедливий судовий розгляд [15].

Аналізуючи національне законодавство, варто відзначити, що, зважаючи на недостатність правового регулювання участі перекладача у кримінальному провадженні,

виникає низка важливих теоретичних і практичних питань, які неоднозначно вирішуються в доктрині і на практиці. Розглянемо окремі з них докладніше.

1. *Щодо порядку залучення перекладача у кримінальному провадженні.* Відповідно до ч. 1 ст. 68 КПК України у разі необхідності у кримінальному провадженні перекладу пояснень, показань або документів сторони кримінального провадження слідчий суддя чи суд залучають відповідного перекладача (сурдоперекладача).

Головною підставою для залучення перекладача є неволодіння чи недостатнє володіння державною мовою та необхідність перекладу пояснень, показань або документів. У такому разі на слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд покладається обов'язок щодо забезпечення таким учасникам провадження права давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати у суді рідною або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача (ч. 3 ст. 29 КПК України).

Залучення перекладача вищезазначеними особами залежить від того, на якій стадії перебуває кримінальне провадження. На стадії досудового розслідування перекладач залучається постановою прокурора або слідчого, або ухвалою слідчого судді, а на стадії судового розгляду – ухвалою суду.

Під час вирішення питання про необхідність залучення перекладача такі особи повинні пересвідчитись, чи відсутність перекладу не зашкодить особі повністю розуміти хід справи, яка для неї має вирішальне значення (рішення ЄСПЛ «Кускани проти Сполученого Королівства» (*Cuscani v United Kingdom*) від 24.09.2002 р.) [16, с. 332–333].

Пропонуємо визначити критерії, за яких учасники кримінального провадження визнаються такими, що «не володіють» чи «не досить володіють» державною мовою.

Дослідженням цього питання займалась велика кількість науковців. На думку Г.П. Саркісянц та Т.Н. Добровольської, володіти державною мовою означає вільно розуміти вказану мову і без будь-яких труднощів давати пояснення цією мовою під час процесу [17, с. 24; 18, с. 92].

В.Т. Маляренко вказує, що володіти мовою означає мати максимальний словниковий запас, бездоганно знати всі правила мови, майстерно говорити, писати і читати, тобто бути грамотною у повному розумінні цього слова людиною [19].

У такому разі нами підтримується думка Г.П. Саркісянц та Т.Н. Добровольської з приводу того, що володіти державною мовою означає вільно розуміти вказану мову і без будь-яких труднощів давати пояснення цією мовою під час процесу.

Деякими науковцями питання «неволодіння» чи «недостатнього володіння» державною мовою співвідноситься з необхідністю знання та розуміння сторонами або учасниками кримінального провадження, які не займаються юриспруденцією, юридичних термінів.

Як вказує О.В. Мархевка, нерідко підозрювані або обвинувачені, які володіють мовою на побутовому рівні, заявляють клопотання про залучення до участі у кримінальному провадженні перекладача. У судовій практиці такі клопотання, як правило, задовольняються на підставі того, що володіння мовою на побутовому рівні не досить для правильного розуміння кримінально-правових та кримінальних процесуальних понять та інститутів [20, с. 261].

Також О.П. Кучинська пропонує розглядати «володіння» чи «неволодіння» державною мовою з точки зору розуміння специфічних юридичних термінів. На її думку, в таких випадках слід порадижити слідчим, прокурорам, суддям призначити мовну експертизу [21, с. 140]. На наш погляд, висловлена позиція є досить сумнівною, оскільки виконання завдання щодо роз'яснення юридичної термінології може бути виконано і захисником без витрачання сил, коштів, часу на залучення експерта.

2. *Щодо осіб, які можуть бути залучені як перекладачі.* Хто може бути перекладачем, тобто особою, діяльність якої забезпечує дотримання засади рівності перед законом і судом? На жаль, законодавство не дає чіткої відповіді на це питання, оскільки не визначає поняття «перекладач», і не закріплює вимог, які висуваються до нього.

На відміну від кримінального процесуального законодавства України, п. 2 параграфу 125 Кримінального процесуального кодексу Австрійської республіки визначив, що перекладачем є особа, яка на основі своїх особливих знань здатна здійснювати переклад з мови судочинства на іншу мову або перекладати з іншої мови на мову судочинства [22, с. 152].

В Естонії затверджене поняття «присяжний перекладач» – це особа, яка обіймає публічно-правову посаду і якій державою надано право засвідчувати в межах, вказаних у кваліфікаційному свідоцтві, правильність перекладу документів та їх копій з однієї мови на іншу, виконаних нею особисто, чи будь-якою іншою мовою [23, с. 410].

Системний аналіз КПК України дозволяє зробити висновок, що перекладачем може бути особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється кримінальне провадження, і мовою, якою володіє учасник кримінального провадження, який потребує послуг перекладача. До вимог, які висуває КПК України до особи перекладача, належать компетентність та незаінтересованість у кримінальному провадженні (ст. 68 КПК України).

Доцільно розглянути позиції науковців з приводу вимог до особи перекладача. Так, Н.М. Логінова та Н.А. Тарасюк виділяють такі найбільш суттєві ознаки, яким повинен відповідати перекладач: вільно володіти мовами, знання яких необхідне для перекладу; бути повнолітнім і дієздатним, щоб адекватно усвідомлювати всі свої процесуальні дії; володіти спеціальною перекладацькою компетентністю [24, с. 6–7].

На думку А.З. Сороки, саме вільне володіння мовою перекладу та наявність диплома (свідоцтва) перекладача повинні бути визначальними у прийнятті рішення про його залучення [25, с. 240].

О.В. Мархевка зазначає, що перекладач повинен вільно володіти мовою, знання якої необхідне для перекладу; мати допуск від слідчого, прокурора, слідчого судді або суду; бути незацікавленим у результатах провадження; бути обізнаним зі спеціальною юридичною термінологією [26, с. 395–396].

Т.М. Кузик визначив такі вимоги, яким повинен відповідати перекладач, щоб мати змогу брати участь у кримінальному провадженні, як: 1) особа, яка сертифікована Міністерством юстиції України як судовий перекладач та внесена

до Реєстру судових перекладачів; 2) незаінтересованість у результатах розгляду справи; 3) досягнення повноліття [27, с. 345].

Деякі науковці серед вимог виділяють також чесність, гарну репутацію, етичність тощо.

Проаналізувавши і синтезувавши наведені вище наукові погляди, вважаємо за можливе висловити власну думку з цього питання.

З нашого погляду, перекладач у кримінальному провадженні повинен відповідати таким вимогам, як:

- 1) незаінтересованість у кримінальному провадженні;
- 2) компетентність;
- 3) досягнення повноліття.

Незаінтересованість перекладача перевіряється перед початком процесуальної дії стороною кримінального провадження, яка залучила перекладача, слідчим суддею чи судом шляхом з'ясування його стосунків з підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, свідком (ч. 4 ст. 68 КПК України).

Встановлення наявності у перекладача особистої заінтересованості або близьких родичів чи членів сім'ї у кримінальному провадженні є підставою для його відводу.

З метою надання якісних перекладацьких послуг перекладачу необхідно бути компетентним. Частина 4 ст. 68 КПК України закріпила необхідність перевірки компетенції перекладача. Однак самої процедури такої перевірки не містить ні кримінальне процесуальне, ні національне законодавство.

На нашу думку, проходження особою, яка виявила бажання стати перекладачем, кваліфікаційного іспиту, отримання свідоцтва про право на здійснення перекладацької діяльності, а також внесення до Довідково-інформаційного реєстру перекладачів є підтвердженням вільного володіння мовами, які необхідні для перекладу і юридичної термінології, тобто тієї самої компетенції.

Як приклад можемо привести законодавство Австрії, де діяльність перекладача регулюється Кримінальним процесуальним кодексом, Положеннями для судів I і II інстанції, а також Законом «Про експертів та судових перекладачів».

В Австрійській Республіці діє інститут судових перекладачів. Усі судові перекладачі є членами Австрійського об'єднання присяжних та сертифікованих перекладачів (Österreichischer Verband der allgemeinbeeideten und gerichtlich zertifizierten Dolmetscher). Внесення даних про перекладача до реєстру здійснюється за наслідками відмінного проходження сертифікаційного екзамену. До вимог, які ставляться до перекладача, відносять: професійні знання, повну дієздатність, надійність, постійне місце проживання в районі суду I інстанції, в юрисдикції якого вноситься запис, чесність, знання правил поведінки у суді та досвід роботи для випускників спеціалізації «перекладач» – 2 роки, без наявності відповідного диплома – 5 років [28, с. 185–186].

На практиці в Україні як перекладачі досить часто залучаються вчителі загальноосвітніх шкіл, викладачі вищих навчальних закладів або викладачі мовних шкіл чи курсів шляхом направлення листів керівникам цих закладів із проханням направити відповідного перекладача для участі у провадженні. Єдиним підтвердженням

знання ними іноземної мови є диплом. У такому разі про знання та розуміння цими особами юридичної термінології не може бути й мови.

Вважаємо, що володіння юридичною термінологією є бажаним для перекладачів у кримінальному провадженні, адже під час кримінальної процесуальної діяльності учасники процесу (насамперед професійні) використовують різні юридичні терміни, правильність перекладу яких насамперед залежить від перекладача.

Повноліття, за загальним правилом, вважаємо, також є необхідною умовою участі перекладача, адже саме з його настанням особа може нести відповідальність за свої дії та/або бездіяльність. Тільки у разі необхідності залучення перекладача рідкісної мови, на наш погляд, можливим є виключення щодо цієї вимоги.

З метою врегулювання питання щодо осіб, які можуть бути залучені як перекладачі у кримінальному провадженні, на наш погляд, доцільно було б внести зміни у вітчизняне законодавство шляхом доповнення його положенням про порядок складення особою, яка виявила бажання стати перекладачем, кваліфікаційного іспиту отримання свідоцтва про право на здійснення перекладацької діяльності в юридичному процесі.

Станом на тепер в Україні створений Довідково-інформаційний реєстр перекладачів, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 березня 2013 року № 228, проте на практиці він не використовується ні органами досудового розслідування, ні судами. Значним недоліком такого реєстру є важкість його використання, закритість, а інформацію про перекладача можна отримати лише шляхом відповідного запиту про певну особу. Отже, діяльність реєстру не забезпечує вимогу законодавства про залучення перекладача з метою забезпечення дотримання засади рівності перед законом і судом.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, варто сформулювати такі висновки.

1. Рівність є одним з основоположних принципів права, який закріплений як на міжнародному рівні, так і на національному. Під ним, як правило, розуміють, панівну ідею, яка виражається в установленні рівної міри та застосуванні єдиних правових засобів у вирішенні питань про права, свободи, обов'язки та відповідальність для всіх учасників суспільних відносин незалежно від національної, статевої, релігійної належності, походження, місця проживання, посадового стану та інших обставин з одночасним передбаченням системи винятків із загального режиму правового регулювання для окремих категорій учасників цих відносин.

2. Однією з гарантій забезпечення засади рівності перед законом і судом є залучення перекладача до кримінального провадження. Залучення перекладача виключає нерівність становища учасників процесу у зв'язку з неволодінням ними державною мовою, що має наслідком нерозуміння суті обвинувачення, процесу тощо.

3. Участь перекладача у кримінальному провадженні, в якому бере участь особа, яка не володіє чи не досить володіє мовою судочинства (українською мовою), є обов'язковою.

4. Національне законодавство має безліч прогалин щодо правового регулювання діяльності перекладача. На підставі цього пропонуємо:

а) доповнити КПК України нормами щодо визначення критеріїв, за яких учасники кримінального провадження визнаються такими, що «не володіють» чи «не досить володіють» мовою судочинства та вимогами до особи перекладача;

б) розробити та прийняти положення про порядок складення кваліфікаційного іспиту та отримання свідоцтва про право на здійснення перекладацької діяльності;

в) забезпечити належну роботу Довідково-інформаційного реєстру перекладачів.

Затвердження такого положення та введення в дію Довідково-інформаційного реєстру перекладачів забезпечить надання більш кваліфікованого перекладу та швидкого пошуку особи перекладача.

5. Вважаємо, що лише у разі необхідності перекладу рідкісної мови до кримінального провадження як перекладач може бути залучена особа, яка не має свідоцтва про право на здійснення перекладацької діяльності та не внесена до Довідково-інформаційного реєстру перекладачів.

Література

1. Лук'янов Д. В., Погребняк С. П., Смородинський В. С., Христова Г. О. Теорія держави і права : посібник для підготовки до державних іспитів. 5-е вид., допов. і змінене. Харків, 2016. 198 с.

2. Конституція України від 28.06.1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.11.2021).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.05.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 02.11.2021).

4. Коваленко Є. Г. Кримінальний процес України : навчальний посібник. Київ, 2004. 576 с.

5. Мамка Г. М. Рівність перед законом і судом – конституційна засада кримінального провадження, її сутність і зміст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція*. 2014. Вип. № 9-2. Т. 2. С. 108–111.

6. Рішення Європейського суду з прав людини «ДомбоБехеєр проти Нідерландів» від 27.10.1993р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-100698&filename=CASE%20OF%20DOMBO%20BEHEER%20V.%20V.%20THE%20NETHERLANDS%20-%20%5BRussian%20Translation%5D.pdf> (дата звернення: 02.11.2021).

7. Рішення Європейського суду з прав людини «Надточій проти України» від 15.05.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_404#Text (дата звернення: 04.11.2021).

8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від 12.04.2012 р. № 9-рп/2012 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12#Text> (дата звернення: 04.11.2021).

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Шаповалова Олексія Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 20 частини першої статті 106, частини першої статті 111-13 Господарського процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України від 25.04.2012 р. № 1-12/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-12#Text> (дата звернення: 04.11.2021).

10. Стратонов В. М. Проблемні питання щодо участі перекладача у кримінальній процесуальній діяльності. *Актуальні проблеми публічного права* : збірник тез Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції, присвяченої 120-річчю університету (24–26 квітня 2018 р. м. Київ, Україна) / упор. Яра О. С., Курило В. І., Ладиченко В. В., Янчук Ю. В. Київ, 2018. 217 с.

11. Інформація з мультимедійної платформи «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2793961-migracijna-sluzba-porahuvala-skilli-inozemciv-oficijno-prozivaut-v-ukraini.html> (дата звернення: 05.11.2021).

12. Інформація з мультимедійної платформи «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3137712-cogoric-kilkist-inozemciv-aki-vihali-v-ukrainu-skorotilasa-majze-vcetveroderturizm.html> (дата звернення: 05.11.2021).

13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 05.11.2021).

14. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 05.11.2021).

15. Рішення Європейського суду з прав людини «Лудіке, Белкасем і Коч проти ФРН» від 28.11.1978 р. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2461416/2461416.htm> (дата звернення: 05.11.2021).
16. Джеремі Макбрайд. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес. Київ, 2010. С. 332–333. URL: <https://rm.coe.int/1680098ae0> (дата звернення: 04.11.2021).
17. Саркисянц Г. П. Переводчик в советском уголовном процессе. Ташкент: Фан, 1974. 90 с.
18. Добровольская Т. Н. Принципы советского уголовного процесса. Москва, 1971. 198 с.
19. Мальяренко В. Т. Про державну мову та перекладача у кримінальному процесі України. *Голос України*. 2006. № 175. URL: <http://www.golos.com.ua/article/215015> (дата звернення: 04.11.2021).
20. Мархевка О. В. Підстави та умови залучення перекладача до участі у кримінальному провадженні. *Митна справа*. 2014. № 2(92). С. 259–265.
21. Кучинська О. П. Перекладач у кримінальному процесі України. *Вісник академії адвокатури України*. 2010. № 1(17). С. 139–141.
22. Рогальська В. В. Регламентація та реалізація права на переклад у контексті забезпечення справедливого судочинства. *Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 150–157.
23. Сіренко О. В. Участь перекладача у кримінальному провадженні: зарубіжний досвід. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 408–411.
24. Логінова Н., Тарасюк Н. Правовий статус перекладача у кримінальному процесі України. *Вісник Національної академії державної прикордонної служби України*. 2019. Випуск 4. URL: <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/legal/article/view/317/318> (дата звернення: 07.11.2021).
25. Сорока А. З. Окремі аспекти залучення перекладача до проведення слідчих дій. *Право і суспільство*. 2011. № 6. С. 237–242.
26. Мархевка О. В. Критерії допустимості участі перекладача у кримінальному судочинстві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 392–401.
27. Кузик Т. М. Поняття та вимоги до особи перекладача у кримінальному процесі України. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1(45). С. 341–346.
28. Ничка І. Правові аспекти діяльності перекладача в кримінальному провадженні за законодавством України та Австрії. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2015. Вип. 35. Частина 3. С. 184–191.

Анотація

Страшок А. А. Процесуальне становище перекладача: особливості залучення та участі у кримінальному провадженні. – Стаття.

На початку статті автором вказується, що рівність є основоположною засадою, яка закріплена на міжнародному рівні. Конституцією України також закріплено рівність конституційних прав і свобод громадян, іноземців та осіб без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, та рівність таких осіб перед законом. Своєю чергою КПК України у своєму змісті закріпив, серед інших засад кримінального провадження, засаду рівності перед законом і судом. Рівність учасників кримінального провадження перед законом і судом передбачає наділення їх рівними правами та рівними обов'язками щодо участі у процесі та відстоюванні своєї позиції. Однією з гарантій дотримання засади рівності перед законом і судом є залучення перекладача. У роботі висвітлюються проблемні питання порядку залучення перекладача, який закріплений у КПК України, а саме підстави залучення перекладача, особи, уповноважені на його залучення, мета його залучення. Автором надається визначення оціночному поняттю «володіння чи недостатнє володіння» мовою, якою здійснюється кримінальне провадження. У роботі автором розглядається питання щодо осіб, які можуть бути залучені як перекладачі. На основі проаналізованого законодавства автором висувуються власні вимоги до особи перекладача у кримінальному процесі, а саме: незаінтересованість у кримінальному провадженні; компетентність; досягнення повноліття. Також у рамках статті автор наводить норми КПК зарубіжних країн, а саме Австрійської Республіки, Естонії, щодо нормативного закріплення поняття «перекладач». Автор пропонує внести зміни до законодавства шляхом його доповнення нормами щодо розробки та прийняття положення про порядок складення кваліфікаційного іспиту та отримання свідоцтва про право на здійснення перекладацької діяльності. Також в Україні створений Довідково-інформаційний реєстр перекладачів, який на практиці не застосовується через важкість його використання, закритість тощо. У зв'язку з цим автором пропонується забезпечити належну його роботу.

Ключові слова: рівність перед законом і судом, перекладач, кримінальне провадження, порядок залучення, вимоги до перекладача.

Summary

Strashok A. A. Procedural status of translator: features of involvement and participation in criminal proceedings. – Article.

At the beginning of the article, the author points out that equality is a fundamental principle that is enshrined at the international level. The Constitution of Ukraine also enshrines the equality of constitutional rights and freedoms of citizens, foreigners and stateless persons who are in Ukraine legally and the equality of these persons before the law. In turn, the CPC of Ukraine in its content enshrines, among other principles of criminal proceedings, the principle of equality before the law and the court. Equality of participants in criminal proceedings before the law and the court implies giving them equal rights and equal responsibilities to participate in the process and defend their position. One of the guarantees of compliance with the principle of equality before the law and the court is the involvement of an interpreter. The paper highlights the problematic issues of the procedure for hiring a translator, which is enshrined in the CPC of Ukraine, namely the grounds for hiring a translator, the persons authorized to hire him, the purpose of his involvement. The author provides a definition of the evaluative concept of “possession” or “insufficient possession” of the language in which the criminal proceedings are conducted. The author considers the issue of persons who can be involved as translators. Based on the analyzed legislation, the author puts forward his own requirements to the person of the translator in criminal proceedings, namely: lack of interest in criminal proceedings; competence; reaching adulthood. Also, in the article, the author cites the rules of the CPC of foreign countries, namely the Republic of Austria, Estonia, on the normative consolidation of the concept of “translator”. The author proposes to amend the legislation by supplementing it with norms on the development and adoption of regulations on the procedure for passing the qualifying examination and obtaining a certificate of the right to carry out translation activities. Also, in Ukraine a reference and information register of translators has been created, which is not used in practice due to the difficulty of its use, secrecy, etc. In this regard, the author is invited to ensure its proper operation.

Key words: equality before the law and court, translator, criminal proceedings, procedure for involvement, requirements for translator.